ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ԵՒ

ՇՏԵՄԱՐԱՆ ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԱՑ

"ԱՀԱ՛ ԵՍ ՁԵԶԻ ՄԵԾ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ԿՈՒ ՏԱՄ": ՂՈՒԿ. Բ. 10:

ՀԱՏՈՐ 13: ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ 8, 1860: ԹԻՒ 147:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչ է կրօնական արթնութիւնը: — Անհոգ մարդիկ: — Աստուծոյ նմանութիւն: — Սիրոյ պարտականութիւնը: — Աշխարհիս հարստութիւնները ինչ, և այլն: — Սուրբ Գիրքը ու իր պատուականութիւնը: — Ամենէն գեղեցիկը, և այլն: — Ձկնորսն ու իր կանթեղը: — Տղայոց համար. Կարճառօտ խօսքեր Քրիստոսի երկինքին մէջ մեզ սիրելուն վրայ: Լուծումն նախընթաց հանելուկին: Հանելուկ: — Մեռելի թաղում 'ի Պալատ: — Կրօնական լուրեր: — Ծանուցում: — Յայտարարութիւն. Տիեզերական ուսումնական ժողով: — Քաղաքական լուրեր:

ԻՆՉ Է ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՐԹՆՈՒԹԻՒՆԸ*

Այսպէս եղաւ անցած ատենները, ու Սուրբ Գրոց մարգարէութիւնը ասանկ կը վկայէ մեզի սպասելու թէ պիտի ըլլայ ան Աստուածային սահմանադրութիւնով կազմուած ընկերութեան պատմութեանը մէջը՝ որուն գլուխը Քրիստոս է, ու որուն սիրոյն համար Անիկայ տիեզերքին վրայ կը թագաւորէ: Անցած զարմանալի ժամանակները կենդանացընող Սուրբ Հոգին շարք մը զօրաւոր ներգործութիւնները երևան կը հանեն, որոնց ամէն մէկը Եկեղեցին իր դէպ 'ի յառաջ ճամբայ առնելուն մէջ գերագոյն վիճակի ու յաղթութեան բարձրացուցած են: Ինչպէս որ Աստուած արևադարձի տակ եղող երկիրներուն շարունակ չորութեանը պատճառով այրած, տոչորած ու երկաթ դարձած երկրին երեսը նորոգելու համար, ինքն է անանկ զօրութիւնով ու մեծվայելչութիւնով գործելով իր անհատնում շտեմարաններէն առատ ու երկայնատև անձրևներ տեղալը, ու հոն սերմ ցանուած ըլլալովը երկրին տաքութիւնը անձրևներուն ու անկէ ետքը պայծառ արեգակին գործակցութիւնովը բոլոր բնութիւնը կանանչ և ուրախ երևոյթ կը հագնի ու առատութիւնը դաշտերը կը պսակէ, այսպէս ալ հոգևոր աշխարհին մէջը կը տեսնենք որ Անիկայ երկնային կեանք շնորհած ատենը զօրութիւնով ու մեծվայելչութիւնով կը գործէ:

Մինչև անգամ Հին Կտակարանին տնտեսութեան տակն ալ ասանկ էր, եթէ ոչ կրօնքը կը կորսուէր: Ինչպէս որ կրօնական արթնութեան պարբերական ժամանակները կը տեսնենք Սամուէլ Մարգարէին օրովը, որ իր դարուն Բարեկարգողը եղաւ. Եզեկիա Թագաւորին օրերը, որ ատեն ամբողջ ժողովուրդ մը նախկին հաւատքին ու բարեպաշտութեանը դարձան, ու "բանը յանկարծ եղաւ". Յովսափատին ատենը, որ ատեն "բոլոր Յուդան ան երդումին վրայ ուրախացաւ", երբոր հաւատքէն ինկած ուրացող Իսրայէլը Կարմեղոս լեռանը վրայ Եղիային միջոցովը նորէն հաստատուեցաւ. Յուդայի գերիներուն զղջում ընելով լացած ատենը. Եզրասի ու Նեեմիայի օրերը որ ատեն կենաց համար մեծ արթնութիւններ եղան: Կենաց Հոգին հոն էր:

Ու ամենէն աւելի ասանկ եղաւ հիմակուան տնտեսութեան տակը, ու մենք շարունակ կը տեսնենք ան մարգարէութիւններուն կատարուիլը՝ որոնք մեզի Սուրբ Հոգիին պարբերական այցելութիւններուն սպասել կու տան:

Երբոր ասանկ նախագուշակութիւնները կը քննենք ու կը համեմատենք, որոնց մէջն որ կ'առնուի նաև Պենտէկոստէին օրը, ու նաև Հազարամեան դարուն գալիք փառքերը, Սուրբ Հոգին ան պարբերական այցելութիւններուն բացատրութիւնը կ'ելլէ որ անցած ատենները վայելեցին, ու գալու ատեններն ալ կ'սպասուի:

"Ի՞նչ. չհաւատալու բան կ'երևնայ ձեզի՝ թէ Աստուած մեռելները կը յարուցանէ": Ինչո՞ւ աւելի անհաւատալի կ'երևի թէ անիկայ հոգևոր մեռածներէն հարիւրաւորներով նոր կեանքի դարձունէ օրը, քան թէ մէկ կամ երկու հոգի դարձի բերելուն պարգևը՝ որ մեր տկար հաւատքը գոհ կ'ըլլայ տեսնելու: Ինչո՞ւ անհաւատալի երևի Անոր մեռելները անանկ յարուցանելը որ ամէնը մէկէն ելլեն ու որոշ յայտնի կերպով կենաց նորոգութեան ամենէն զօրաւոր վկայութիւնները իսկոյն ցուցընեն, ուրախանան եղած փոփոխութեանը վրայ, անոր ճշմարիտ ըլլալուն վրայ ամենևին տարակոյս չունենալով, կենաց ուրախութիւնովը լեցուած, քան թէ երբոր աս գործը անանկ աննշան կերպով ու անզգալի աստիճանաւ մը ըլլար, որ մէկուն աչքին չզարնէր, ու հազիւ թէ տեսնուէր: Ինչո՞ւ համար աւելի անհաւատալի ըլլայ ասանկ մեռելներէ յարութիւն առնելը բոլոր Իռլանտայի, Սկովտիայի, Անգղիայի ու Տաճկաստանի վրայ տարածուիլը, քան թէ աս երկիրներէն մէկուն մէջը քանի մը մահուան ձորերուն չոր ոսկորները շարժելը:

Ո՜հ՝ աղօթք ընենք, յուսով աղօթք ընենք: Աւելի հաւատանք Սուրբ Հոգիին: Մեր առջի գաղափարներէն փախչինք, այսինքն մեր տեսածէն և ընդունածէն բանը չափելու, ու մեր փափաքները՝ յոյսերը ու աղօթքները յարմարցընենք Սուրբ Հոգիին խոստմունքներուն և պաշտօնին և Աստուծոյ շնորհքին զօրութեանն ու լեցունութեանը:

---

*Տես Թիւ 144, 145:

* * *

ԱՆՀՈԳ ՄԱՐԴԻԿ

"Աս բաներուն վրայով Գալիոն բնաւ հոգ չէր ըներ": Գործ. ԺԸ. 17:

Գալիոնին բնաւ հոգ չըրած բաները կրօնական բաներ էին: Շատերը հիմա նոյն անհոգութիւնը կը ցուցընեն: Ասիկայ խելքի դէմ բան է, ինչու որ անոնց հոգ չըրած բաները թեթև բաներ չեն: Անոնք անանկ բաներ չեն որոնք հոգ ըլլուի ալ կ'ըլլայ չըլլուի ալ, ճիշդ ինտոր որ բանը բերէ, ու անոնց վրայով հոգ չընելէն գէշ հետևութիւն մը չելլայ: Անոնք ամենէն ծանր ու ամենէն երևելի հարկաւորութիւն ունեցող ու մարդոց առաջին ու գլխաւոր ուշադրութիւնը գրաւելու բաներ են: Անոնք հոգիին կը վերաբերին: Մարմիններնիս տկար ու ապականելու վրայ են: Հիւանդութեան ու մահուան սերմերը մեր գոյութեանը մէջ տնկուած են, ու քիչ ատենէն ապականութեան պտուղը պիտի բուսնի: Մեղքը կը թագաւորէ մահուամբ, ու մեր մարմինները շուտով փոշի պիտի դառնան: Բայց հոգին, ո՛վ կրնայ անոր գոյութեան շրջանը չափել: Ո՞վ կրնայ ըսել թէ անիկայ որչափ կարող է վայելել կամ կրել: Ո՛վ կրնայ գտնել անոր արժէքը: Ի՞նչ օգուտ է մարդուն՝ որ բոլոր աշխարհը վաստըկի, և իր անձը կորսընցընէ. կամ իր անձին համար ի՞նչ ազատչէք պիտի տայ մարդ: Մարկ. Ը. 36, 37:

Ու աս բաները յաւիտենականութեան կը վերաբերին: Ինտո՞ր մեծ արժէք կը դնենք ժամանակին բաներուն վրայ. քանի մը դահեկանի համար կ'աշխատինք ու կը յոգնինք. ու կը խորհինք թէ քիչ մը ստացուածք դիզելու համար բոլոր կեանքը խարճելը կ'արժէ: Բայց ձեռք բերելնուս ետքը, արդեօք ի՞նչ է ան: Որչափ անստոյգ. ո՜րչափ շուտով կրնայ աներևոյթ ըլլալ, ու ո՜րչափ քիչ ատենէն կրնայ ըլլալ որ մենք անիկայ յաւիտեան ձգելու կանչուինք: Բայց յաւիտենականութիւնը, ո՞վ կրնայ անոր տևողութեան տարիները հաշուել. ո՞վ կրնայ անոր հոլովոյթներուն շրջանը չափել: Ու պէտք է որ մենք անանկ առնուինք ժամանակին բաներովը, ու յաւիտենականութեան վրայով անհոգ ըլլանք: Մեր յաւիտենական վիճակը մեր հոս ժամանակաւոր վիճակի մէջ ապրելու եղանակէն կախում ունի: Մենք շուտով երթալու վրայ ենք կամ դէպի երկինք կամ դէպի դժոխք, երջանկութիւն կամ թշուառութիւն որ բնաւ պիտի չվերջանայ: Ու քանի որ առջևնիս ասանկ ահաւոր ճշմարտութիւններ կան, կը վայլէ՞ մեզի որ բնաւ տեղ չդնենք կամ անտարբեր ըլլանք: Ընթերցող, կրնա՞ս աս բաներուն վրայով անհոգ ու անտարբեր ըլլալ:

* * *

Աւետաբերին համար:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Օդային բաղձանքներն որչափ սանձուին չափաւորին, իմացական կարողութիւններն այնչափ կը զօրանան. միտքը որչափ ազատ ըլլայ զգալի առարկաներէ, այնչափ կը զուարճանայ իմանալի առարկաներով. սիրտն որչափ քաշուի աշխարհէն, այնչափ կը մօտենայ երկինքին. հոգին որչափ զօրանայ հաւատքով մեղքին դէմ դնելու, յաղթելու, այնչափ կը վայելէ հաղորդութիւն Քրիստոսի հետ. և ահա ասոնցմով մարդ կրկին կստանայ Աստուածային նմանութիւն, որով ըստեղծուեցաւ:

Մ. Տ. Գ.

* * *

ՍԻՐՈՅ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քրիստոսի օրէնքը երկու պատուիրանքի մէջ բովանդակեց. "Քու Տէր Աստուածդ սիրես քու բոլոր սրտովդ և քու բոլոր անձովդ ու քու բոլոր մտքովդ. աս է առաջին ու մեծ պատուիրանքը: Ու երկրորդը ասոր նման՝ Քու ընկերդ սիրես քու անձիդ պէս: Աս երկու պատուիրանքէս կախուած են բոլոր օրէնքը և մարգարէները": Պօղոս առաքեալ օրէնքին աս բովանդակութիւնը ապացուցական կերպով մը կը դնէ ըսելով թէ "Հատուցէք պէտք եղածը ամենուն. որուն որ տուրք տալու է՝ տուրքը, որուն որ մաքս՝ մաքսը, որուն որ վախ՝ վախնալը", ասոնց ամէնը պաշտօնական վիճակի մէջ եղողներուն կը վերաբերին, որոնց պէտք է որ Քրիստոնեաները բարի հպատակներու կամ քաղաքացիներու պէս օրէնքին պաշտպանջան տուրքն ու պատիւը հատուցանեն: Իշխանութեան վրայ եղողներէն ետքը առաքեալը կ'անցնի ամէն մարդիկ իր տեսութեան տակ առնելով ու կ'ըսէ "Մէկուն պարտական մի՛ գտնուիք, միայն թէ մէկզմէկ սիրելու": Բոլոր ուրիշ պարտքերը թէ դրամի ըլլայ և թէ պատիւի, ճշդութիւնով վճարուելու են. քանի որ չվճարուին այնքան կը ծանրին, բայց Սէրը մշտնջենական պարտաւորութիւն մըն է, անանկ որ առաքեալին գործածած ձևը շարունակելով՝ սիրոյ վրայ կրնայ ըսուիլ թէ "աս պարտականութիւնը քանի վճարուի, այնքան կ'աւելնայ", ինչու որ սիրոյ գործածութիւնը սիրոյ սկզբունքը աւելի կ'արմատացնէ ու աւելի զօրաւոր կ'ընէ": Բոլոր ուրիշ պարտքերը կրնան վճարուելով լմննալ, բայց աս կը նորոգուի, ու ամէն օրներն կը պահանջուի: Ասկէ թէ թէպէտ սիրոյ մարդուս վրայ եղած պարտաւորութիւն գրուիլը բնաւ վերնալիք չունի, բայց ով որ կատարեց ու շարունակ կը գործադրէ, օրէնքին բոլոր պահանջումները կը վճարէ, անանկ որ "Ով որ ընկերը կը սիրէ, օրէնքը կը կատարէ: Ինչու որ ան՝ Մի՛ շնար, Մի՛ սպաններ, Մի՛ գողնար, Սուտ վկայութիւն մի՛ ըներ, Մի՛ ցանկար, և ուրիշ ինչ պատուէր որ կայ՝ բոլորը աս խօսքին մէջ կը բովանդակուի, թէ Քու ընկերդ սիրես քու անձիդ պէս: Սէրը ընկերին գէշութիւն չըներ. ուրեմն օրէնքին լրումը սէրն է": Ասիկայ բառին նշանակութեան բանալին կուտայ մեզի: Սէրը ընկերին գէշութիւն չըներ. անիկայ մարդիկներուն ընդհանուր հաճութիւն ունենալու ոգին է:

* * *

Աշխարհիս հարստութիւնները ինչ են իմ քովս. անոնց կորուստը ինչ վնաս կրնայ պատճառել ինծի: Ինչ է իմ քովս աշխարհին շնորհքը կորսնցնելը, որն որ մեզ Քրիստոսի շաւիղէն կը խոտորեցունէ: Ինչ կը նշանակէ վտանգաւորութիւնը, որն որ խոնարհութեամբ քաշելէն ետքը, Աստուծոյ զաւակները անանկ կերպով մը կը փոխէ, կը մաքրէ ու կը լուսաւորէ, որ իրենց Հօրը Թագաւորութեանը մէջ արեգակին պայծառութեանը պէս կը փայլին: Ու վերջապէս, ինչ է մահը, երբոր [illegible] կեանքը: Ան որ կը կորսնցունէ անիկայ՝ աս աշխարհիս մէջ մինչև անգամ մահուան վրայ յաղթութիւն կ'առնէ, ու գալիքին մէջ ճշմարիտ կեանք կը գտնէ:

Աւետաբերին մէջ հրատարակուելու համար ։

ՍՈՒՐԲ ԳԻՐՔԸ ՈՒ ԻՐ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ*

Յարգելի ունկնդիրք՝ — Ձեր վսեմութեանը սակաւիկ համբերութիւնը և ուշադրութիւնը կը խնդրեմ, երբոր յառաջ պիտի երթամ Սուրբ Գիրքը գովելու ու անոր գերագոյն պատուականութիւնը ցուցընելու ։ Չկայ ուրիշ որ և իցէ բան մը տիեզերքիս մէջ այնքան գովուելու արժանի՝ որքան որ Սուրբ Գիրքն է ․ յիրաւի այժմեան դարուս մէջ բան մը գովելը շատ դըժուարին է ․ քանզի հռչակաւոր հեղինակին մէկը գիրք մը կը շարադրէ, ժամանակ մը կը գովուի ․ բայց քիչ մը ետքը ուրիշը անկէց աւելի գերազանցը կը գրէ, առաջինին անունը ու համբաւը կը մոռցուի ․ նոյնպէս ալ մարդ մը գիւտ մը գտնայ որ աշխարհիս կենցաղօգուտ բարիքներ կ'ընծայէ, բայց մէկ ուրիշը անկէց աւելի օգտակարը կը գըտնայ ․ այսպէս թէ փիլիսոփայութիւնը՝ թէ հեղինակութիւնը և թէ բնութեան մէջ պահուած գաղտնիքներուն գիւտերը օր քան զօր մէկզմէկ կը գերազանցեն, մէկուն վրան ալ հաստատուն գովեստ մը չկրնար մնալ, միշտ կը փոխուին ։ Սակայն Սուրբ Գիրքը անոնց պէս չէ ․ աշխարհիս սկիզբէն մինչև հիմա բազմաթիւ մարդիկ՝ թէ անհաւատ և թէ սուտանուն մարգարէներ ջանացին Սուրբ Գիրքին պատիւը կոտրելու ու գողնալու, կամ անկէց աւելի գերազանց մը յօրինելու, բայց կարող չեղան ըլլալ և պարապ տեղը յոգնեցան ։ Դարերուն մէկզմէկու ետևէ յաջորդելը, փիլիսոփայից՝ գիտնականաց՝ և անհաւատից շատնալը բնաւ երբեք Սուրբ Գիրքին պատուոյն վնաս մը չբերաւ ․ այլ ընդհակառակն իր պատիւը ու համբաւը աւելցընելու պատճառ եղաւ ․ ինչպէս որ արեգակը մառախլապատ ամպերուն մէջը եղած ատենը սաստիկ հով մը պատճառ կ'ըլլայ իր լուսափիւռ արեգական ոսկեթել վարսերը բարձրաբերձ լերանց գագաթներուն վրայ ցոլացընելու, այնպէս ալ բոլոր փիլիսոփայութիւնը ու գիտութիւնը՝ որ ըստ օրէ Սուրբ Գիրքին հիմունքներուն վրայ եկած ամպերը ցրուելու ու անոր լոյսը աշխարհիս վրայ ցոլացընելէն զատ ուրիշ բան մը չըրաւ ։ Ուստի մեր ձեռնարկութիւնը յառաջ տանելով Սուրբ Գիրքը բոլոր փիլիսոփայական հեղինակութիւններէն աւելի գերազանց ու աւելի ևս պատուական կը սեպենք ․ ստուգիւ այնպէս ընելու շատ պատճառներ ունիմք, զորոնք համառօտաբար ձեր վսեմութեանը առջև կը ներկայացընեմ ։

Նախ՝ Սուրբ Գիրքին պատուականութիւնը հոն կը կայանայ՝ որ բոլոր բարոյականութեան աղբիւրն է ․ Ամենակարող Աստուած աս տիեզերքս երկու օրէնքով կը կառավարէ ․ մէկը բնական օրէնք, իսկ միւսը բարոյական օրէնք ․ բնական օրէնքը տարրերներուն և ոչնչանալու նիւթոց համար է ․ բայց բարոյական օրէնքը անմահ և իմացական էակներուն համար է ․ ինչպէս տարրերները և ոչնչանալու նիւթերը անմահ և իմացական հոգիներուն հետ բաղդատմամբ բան մը չեն, նոյնպէս ալ բնական օրէնքը բարոյական օրէնքին հետ բաղդատմամբ շատ քիչ արժէք ունի ։ Գրեթէ Աստուած բնաւ երբեք բնական օրէնքին վրայօք բան մը չխօսեցաւ Սուրբ Գիրքին մէջ մինչև անգամ մարդոց ծուռ գաղափարները շտկելու չջանաց ․ ինչպէս որ Յեսուն արեգակին համար ըսաւ, կայնէ, եւ․ ինչու որ Սուրբ Գիրքը բնական օրէնքին չյայտնելովը մարդոց վնաս մը չեղաւ ․ այլ բնական օրէնքին գտումը մարդոց կարողութեանը յանձնուեցաւ, ինչպէս որ օր ըստ օրէ կը յայտնուի ․ շոգիի զօրութիւնը, թելեկրաֆը, ջրածին՝ թթուածին կազերը, եւ․, եւ․ ։ Սակայն բարոյական օրէնքը մարդոց կարողութենէն վեր բան մը ըլլալուն համար՝ ամենէն կանուխ դարերուն մէջը յայտնեց Աստուած իր Սուրբ Գիրքին միջոցովը ․ քանզի ինքը շատ աղէկ գիտեր թէ մարդուս երջանկութիւնը իր բարոյական վիճակէն կախում ունի ․ թէ որ բոլոր բնական օրէնքը յայտնուած ըլլար՝ ու բարոյական օրէնքը անյայտ, մարդկային սեռին վիճակը որչափ ապերջանիկ պիտի ըլլար, ինչպէս Եգիպտացիք և Յոյները որ գրեթէ գիտութեան մէջ 'ի ծայր կատարելութեան հասած էին ։ Բայց որչափ թըշուառ էր անոնց վիճակը՝ մի ըստ միոջէ պատմել հարկ չէ, ձեզմէ շատերը գիտէ անոնց պատմութիւնը ․ անոնց փիլիսոփաները կարող չեղան ըլլալ այնպիսի օրէնք մը դնել որ ժողովուրդին վիճակը բարելաւեցընելու կարող ըլլար ․ այլ ամէնն ալ խաւարեցան 'ի միասին և անպիտանացան ։ Սոկրատէս՝ հեթանոսաց բարոյական փիլիսոփաներուն գլխաւորը և վեհագոյնը, մարդուս բարոյականին անյոյս վիճակը այնպէս զօրաւոր զգաց որ կը պնդէր թէ ոչ մէկը կարող է զանիկայ նորոգել կամ դարմանել՝ թէ որ յերկնից Աստուածային ուսուցիչ մը չգայ՝ որ երկնային բաները որոշէ և ախար շարժառիթները զօրացընէ ։ Անհաւատ փիլիսոփաներն ալ շատ անգամ իրենք զիրենք բարոյականութեան հեղինակ սեպելով Սուրբ Գիրքը հերքեցին ․ սակայն իրենց ամ ունեցած գիտութիւննին Սուրբ Գիրքէն գողցան, թէպէտև յայտ յանդիման Աստուածային յայտնութիւնը ուրացան՝ ան կոյր մարդուն նման որ արեգակը ինծի օգուտ մը չունի կ'ըսէ, քանի որ բոլոր իր վայելածը՝ հանգիստ ու կերակուր, և այլն, արեգակին արդիւնքն են ․ նոյնպէս ալ անհաւատ փիլիսոփաները՝ վայելած երջանկութիւններն և քարոզած բարոյականութիւններն բոլորն ալ Սուրբ Գիրքին պարտական են, և անկէ սորվեցան բարոյականութիւնը ։ Ուստի հարկ չկայ մի ըստ միոջէ Սուրբ Գիրքին գերակայութիւնը բազմաթիւ ապացոյցներով հաստատել․ թէ որ անգամ մը անկէ զրկուած ազգերուն վրայ նայելու ըլլամք շուտով անոր մարդկային սեռին ունեցած հարկաւորութիւնը պիտի տեսնեմք ․ բաւական է մեզի մէկ անգամ աչքերնիս դէպ 'ի Չինաստան և Հնդկաստան վերցընելը ․ թէ որ ձեզմէ մէկը Չինաց Քանդոն ըսուած քաղաքին փողոցներուն մէջէն անցնելու ըլլայ մէկ առտու, արդեօք քանի՞ տղայոց մեռած մարմինները տիղմերուն մէջ խոզերուն առջևը պիտի տեսնայ՝ որ իրենց անգութ ծնողքները ողջ ողջ պատուհանէն կը նետեն փողոցը ․ ո՜հ ինտոր զարհուրելի՝ ինտոր զզուելի և ինտոր յետին աստիճան ամենավատթար թշուառութեան և կուրութեան մէջ ընկղմած են ․ առանց Սուրբ Գիրքի՝ անոնք անասուններէն ալ դէշ եղած կ'երևնան ։ Թէ որ Անգղիա, Սկովտիա կամ Ամերիկա դարձընենք աչքերնիս, արդեօք անոնց վիճակը ինտո՞ր տարբեր պիտի գըտնանք, հարկ չէ որ մէկիկ մէկիկ պատմեմ ․ որովհետև դուք գիտէք, կամ լսեր էք ․ պատճառը ի՞նչ է ․ միմիայն աս Սուրբ Գիրքն է ․ ուր որ արեգակ կայ, ան տեղը լոյս է ․ սակայն ուր որ արեգակ չկայ, սարսափելի խաւարը հոն պատեր է ։ (Մնացածը գալ անգամ ։)

Ամենէն դէշ ատենը՝ տակաւին աւելի պատճառ կայ չար սրտէ մը գանգատելու, քան թէ չար աշխարհէ մը ։

ՁԿՆՈՐՍՆ ՈՒ ԻՐ ԿԱՆԹԵՂԸ

"Ատեն մը ձկնորս մը կար", կ'ըսէ Պատ․ Տր․ Նևտոն, "որուն խրճիթը բարձր ու ժայռոտ եզերքի մը վրայ շինուած էր ։ Անոր մօտիկը նեղ ծոց մը կար որ տափակ ու աւազոտ եզերք մը ունէր, ուր որ սովորութիւն ունէր իր պզտիկ նաւակը քաշելու, որ անկէց ամէն օր կ'երթար փոթորիկով լեցուն ծովուն ջուրերուն վրայ իր աշխատալից զբաղմունքին ետևէն ըլլալու ։ Օրին մէկը իր սովորութեանը պէս գընաց օրը ձուկ բռնելով անցունելու համար ։ Հոն մինչև իրիկուան վերջանալուն մօտիկ, յաջողութիւն գտնելու յուսով մը աշխատեցաւ, որ ատեն դէպ 'ի երկինքը նայելով մօտաւոր փոթորիկի մը վախոտ նշանները տեսաւ ։ Իսկոյն քաշեց իր ձուկ որսալու կարթերը՝ որոշելով որ եթէ կարելի է փոթորիկը սկսելէն առաջ իր տունը հասնի ։ Բայց շատ հեռաւորութիւն կար երթալու ․ հովը դէմ էր, ու ծովը սաստիկ, ու փոթորիկը շուտով հասնելու վրայ էր ․ օրը գրեթէ վերջանալու վրայ, ու տակաւին քաջ ու հաստատուն սրտով մը նաւակին գլուխը շտկեց ու սկսեց դէպ 'ի տուն թիերը քաշել ։ Շատ զօրութիւնով կը քաշէր թիերը, ու նաւակը փրփրած ալիքներուն վրայէն կը թըռչէր կ'երթար ։ Բայց երկինքը քանի կ'երթար կը մթննար, ու ցորեկուան լոյսին հետքը անգամ իսկոյն աներևոյթ եղեր էր ։ Ծովեզերքին շրջապատը իր տեսութենէն ծածկուեր էր, ու ալ չէր կրնար ան իր աղէկ նշան դրած տեղերէն մէկը տեսնալ, որոնցմով որ ուրիշ ատեն իր ճամբան կը շտկէր ։ Կըրցածին չափ եզերքին մօտ գնաց, առանց անոր սուր ժայռերուն զարնուելու, ու սկսեց թիերը քաշել առաջ երթալու մինչև որ ճարը հատաւ, բայց իր խրճիթին կամ անոր քովի պզտիկ ծոցին մէկ նշանը չէր կրնար տեսնալ ։ Փոթորիկը սաստիկ կը կատղէր ու գիշերուան մութն ալ ետևէ կը կոխէր ։ Ալ ինք յոյսը կտրեց ու մահը աչքերը փայլատակած երեսը կը նայէր ։ Ամէն մէկ րոպէին իր դիւրաբեկ նաւակին ծովին ան մրրկալից ջուրերուն մէջը թաղուելուն կ'սպասէր ։ Ճիշդ ան կէտին մէկ մարած լոյսի շառաւիղ մը զարկաւ իր աչքերուն ․ ասիկայ իր ուժը վրան բերաւ, աւելի սրտով սկսեց դէպ 'ի առաջ թիերը քաշել, ու քիչ մը ատեն տեսաւ որ ան լոյսը իր պզտիկ խրճիթին պատուհանէն ցաթած էր ․ ասիկայ իրեն առաջնորդեց իր սովորական ծոցը մտնելու ։ Իր նաւակը ապահովութիւնով աւազին վրայ քաշեց, ու իր ազատութենէն շնորհակալ ըլլալով ան գիշեր անկողին մտնալէն առաջ կանթեղը շինեց ու մէջը եղ լեցուց ու անիկայ իր աղքատիկ բնակարանին պատուհանը դրաւ որ անոր բարեկամական լոյսը ան փոթորիկով լեցուն ծովուն վրայ ցաթէ, որ կարելի է ուրիշ ալէկոծութեան մէջ եղող ճամբորդի մըն ալ ապահով տեղ մը առաջնորդէ ։ Ու քանի որ ողջ էր, աս սովորութիւնը շարունակ կը կատարէր ․ ու շատ վայելուչ էր որ անանկ ալ ընէր ։ Անիկայ կանթեղը ինք ալ աղէկ գործածեց, ու ետքն ալ աշխատեցաւ անոր օգուտը ուրիշներուն ալ տարածելու, ու մեր ընելիքն ալ ճիշդ աս է ։ Մենք Աստուծոյ զարմանալի կանթեղը ունինք որն որ բոլոր մեր ճամբուն վրայ կը ցաթէ ։ Անիկայ մեզի կը ցուցունէ թէ կենաց փոթորկալից ծովին վրայ ինտոր կրնանք նաւարկել, որ վերջապէս մըշտընջենաւոր հանգստեան ու ապահովութեան երկինքը հասնինք ։ Բայց մեր ընկեր արարածներէն շատերը կան, որոնք աս մրրկալից ծովուն վրայ առանց իրենց ճամբան առաջնորդող բարեկ լոյս մը ունենալու կը ծփան ։ Եւ ի՞նչ է մեր պարտաւորութիւնը ․ չէ՞ որ մենք ալ աս զարմանալի կանթեղը անոնց խրկելու ենք" ։

ՏՂԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐՃԱՌՕՏ ԽՕՍՔԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՐԿԻՆՔԻՆ ՄԷՋ ՄԵԶ ՍԻՐԵԼՈՒՆ ՎՐԱՅ

1 ․ Քրիստոսի սիրտը փոխուած չէ՞ երկինքին մէջը ։

Չէ ․ Անիկայ նոյն է երէկ ու այսօր, և յաւիտեան ։ Եբր ․ ԺԳ ․ 8 ։

2 ․ Անիկայ մեզ չը՞մոռնար Երկինքի փառքին մէջը ։

Չէ ․ բան մը չկրնար զատել մեզ Անոր սէրէն ։ Հռովմ ․ Ը ․ 35 ։ Ես ․ ԽԹ ․ 15, 16 ։

3 ․ Ո՞ր գիրքին մէջը վկայութիւն ունինք անոր երկինքին մէջ մեղաւորներուն վրայ ունեցած սիրոյն ։

Յայտնութեան Գիրքին մէջը որ Անոր երկինքը երթալէն 60 տարի ետքը գրուեցաւ ։ Յայտ ․ Ա ․ 1—6 ։

4 ․ Ո՞ր համարները ան գիրքին մէջը կը վկայեն Անոր սէրը ։

Շատ ․ բայց գլխաւորապէս ասոնք ․ "Ահա ես դուռը կայներ եմ ու կը զարնեմ" ։ Յայտ ․ Գ ․ 20 ։ Եւ "ան որ կ'ուզէ՝ կենաց ջուրը ձրի առնէ" ։ Յայտ ․ ԻԲ ․ 17 ։

5 ․ Ասիկայ ի՞նչ ընել տալու է մեզի ։

Ասիկայ մեզի այնքան ապաւինիլ տալու է Անոր, ու անանկ պարզութիւնով անոր տանելու է, որպէս թէ տակաւին երկրի վրայ եղած ըլլար ։ Յայտ ․ Ա ․ 17, 18 ։

Լուծումն նախընթաց հանելուկին ։

Իսրայէլն երբ շատ նեղեցին
Եգիպտացիք չարչարեցին,
Անոնք իրենց ձայնն վերցուցին
Ու առ Աստուած հառաչեցին ։
Տէրն ալ անոնց փրկիչ խրկեց,
Փարաւոնին ձեռքէն փրկեց,
Իր Իսրայէլը ազատեց,
Ազգաց առջին հրաշքներ գործեց ։
Ահարոնի գաւազանաւ*
Խիստ գերազանց գործքեր տեսաւ ․
Ան չոր փայտը օձ ալ եղաւ
Մոգերուն փորձն ալ խափան եղաւ ։

Յ ․ Ն ․ Ե

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Պատրաստուեցայ նենգութիւնով,
Ընծայ անձ մը վնասելու ․
Գործածուեցայ իրաւունքով,
Արդար վրէժը առնելու ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Օգոստոս 8, 1860 ։

ՄԵՌԵԼԻ ԹԱՂՈՒՄ Ի ՊԱԼԱՏ

Մեր խոստմանը համեմատ հիմա քիչ մը մանրամասն կերպով խօսելու պատեհութիւն կ'առնենք Մայրաքաղաքիս Ադրիանուպօլսոյ Դրանը դուրսը մօտերս պատահած Բողոքականի մը թաղումին հետ կապակցութիւն ունեցող գործերուն նկատմամբ ։ Եւ նախ աս գործին համառօտ պատմութիւնն ընենք ։

Պ ․ Կարապետ Միրիքէլամ անունով Հայ Բողոքական ծեր մարդ մը՝ որ Բողոքական ժողովուրդին հետ միացած էր բուն իսկ առջի կազմութեան ատենէն, Պալատի թաղը իր տանը մէջ մեռած էր ։ Յուլիս 14ին բարեկամներէն բաւական թուով անձինք ժողվուեցան իր տունը յուղարկաւորութեան պաշտամունքին համար, որուն առաջնորդութիւն կ'ընէր Պատ ․ Յովհաննէս Տէր Սահակեան ։ Մարմինը տունէն դուրս հանուելէն առաջ խաժամուժ ամբոխ մը բիրտ և կոշտ անձերէ լեցուած էր փողոցը, ու երբոր մեռելին յուղարկաւորութեան սգալի հանդէսը առաջ կ'երթար Պալատի փողոցներէն, վերոյիշեալ Լուսաւորչականներէն ոմանք ժողովուրդին ետին ինկած ատեն [illegible], [illegible] կ'աղաղակէին:

---

*Աս ճառը Պէպէքի Ուսումնարանին աս տարեկան քննութեանը համար շարադրելով կարդացած է Աստուածաբանական դասին աշակերտներէն մէկը ։

*Տես Ել․ Է․ 8—12 ։ Ը ․ 5—7, 16—18 ։ Թ ․ 13—15 ։

Մարմինը թաղելու համար Ադրիանուպոլսոյ Դռնէն դուրս տարուեցաւ ազգային գերեզմաննոցը, ուր որ մեռնողին կինը սեփական թաղ ունէր ու նաև քիչէն քիչը Բրոթէսթանդ մըն ալ: Թէպէտ Բրոթէսթանդները աս գերեզմաննոցը իրենք մեռել թաղած չէին, սակայն Պոլսոյ Հասքէօյ և ուրիշ տեղ ազգային գերեզմաննոցները թաղած ունենալով տարիներէ 'ի վեր ճիշդ նմանօրինակ պարագաներու տակ, հոս թաղուելուն արգելք մը ելլելը չէր կրնար գուշակուիլ:

Գերեզմաննոցը հասնելնուն Տէր Յովհաննէս Մէմըրճի անուն Քահանան Պալատի Եկեղեցւոյն՝ արգիլեց գերեզման փորողները, ու իր դրդութիւնովը նախ և առաջ ամբոխ մը ոտք հանուեցաւ նոյն տեղը մեռելին թաղումը բռնութեամբ արգիլելու: Բրոթէսթանդ Հայերը իրենց մեռելը հոն թաղելու իրաւունքին վրայ հաստատ կեցան, աս հիմանց վրայ —

1. Որ բոլոր աս գերեզմաննոցները սկիզբէն ընծայ եղած է Տաճկաստանի Սուլթաններէն բոլոր Հայկազուններուն համար:

2. Որ աս ազգին ժողովուրդին մէջ կրօնական գաղափարի տարբերութիւնը բնաւ բաւական պատճառ համարուած չէ իրմէն որ և իցէ մէկը աս իրաւունքէն զրկելու: Հռոմէական Հայերը միշտ նոյն պահանջումն ունէին և կը վայելէին նոյն գերեզմաննոցներուն մէջ թաղելու արտօնութիւնը, և ասանկ ալ Բրոթէսթանդ Հայերն ունէին մինչև աս օրս:

3. Որ Հայ Բրոթէսթանդ ընտանիքներ իրօք թաղեր ունին աս գերեզմաննոցներուն մէջ, ուր որ իրենց հայրերն ու պապերը թաղուած են, ու աս գերեզմանի թաղերը իրենց տուներնուն չափ սեփական ստացուածքնին են:

Խնդիրը Բրոթէսթանդները Բ. Դըրան ձգեցին, ու Դռնէն Պատրիարքին և Դուռն ու Պատրիարքը որոշեց որ մեռնողին մարմինը թաղուի նոյն գերեզմաննոցին սահմանին մէջ: Բայց սա կայ որ ամբոխը հետզհետէ աւելնալու վրայ էր թուով ու մոլեգնութեամբ, ու գիշեր ցորեկ գերեզմաննոցը գրաւած էին որ թաղումը արգիլեն: Նոյնք մինչև անգամ ծեծեցին իրենց Պատրիարքական [illegible] որ գերեզմաննոցին մէջ թաղելու տեղ մը ցուցնելու համար խրկուած էր. ու թէ որ երկու Գոլճի անկեց չազատէին ամբոխին ձեռքէն բաց թուրերով, շատ հաւանական է որ սպաննուէր: Չորս օր գիշեր ցորեկ խեղճ Բրոթէսթանդ մեռնողին մարմինը հողին երեսը մնացած էր, բազմաթիւ Տեսչութեան զօրքերու պահպանութեանը տակ, կատղած ամբոխը արգիլելու մարմինին սնտուկէն հանելով փողոցէ փողոց քաշկռտելէն: Վերջապէս Չորեքշաբթի օրը (Յուլիս 18ին) Վսեմ. Սէրասքէր փաշան ու Վսեմ. Զապթիէ փաշան, բազմաթիւ զօրքով ու գաւազաններով գերեզմաննոցը գացին Բ. Դրան հրամանը գործադրելու մեռելին թաղմանը համար: Վսեմ. Սըր Հէնրի Պուլվըր Անգղիոյ Դեսպանը, ու Վսեմ. Մսդր Վուիլեամս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց Դեսպանը առջի օրը Դուռը գացած էին ու նաև Պատրիարքին՝ աս տեսակ գործերուն բարբարոսութիւնը* ներկայացնելու և ստիպելու մեռելին մարմնոյն անմիջապէս թաղուիլը, ու տարակոյս չկայ որ անոնց ներկայացուցումը մեծ արդիւնք ունեցաւ:

Գերեզմանը փորելու սկսելուն բրիչին ձայնը առնելնուն պէս մոլեգնեալ ամբոխը՝ որուն մէջ քանի մըն ալ Յոյներ կային, աղաղակ մը փրցուցին ու առաջ քալեցին թաղումը արգիլել բռնութեամբ: Վսեմ. Սէրասքէր Ռիզա փաշան ան ատենը հրաման ըրաւ իր զօրքերուն որ ամբոխին առջին առնեն ու անոնք ցրուեն: Սոսկալի տեսարան մը յաջորդեց: Զօրքերուն հրացանի տակերը գործածելու հրաման է եղեր փաշային արիւն թափել չուզելէն. և խել մը ծանր հարուածներ է տրուեր, և վախ ունինք որ ոմանց ալ ոսկորներն է կոտրեր: Կ'ըսուի թէ 25—30 հոգիի չափ վիրաւորուած կայ: Ասա՛ աս կերպով ամբոխը ետ մղուեցաւ ու գերեզմանին փորուիլը յառաջ տարուեցաւ: Պատրիարքը նոյն տեղը գալով լռելեն հաւներ է փորուած տեղին յարմարութեանը վրայ ու ջանացեր է իր ապստամբ ղուլիքններն ալ հաւնեցընելու համոզել: Տատեան Յովհաննէս Պէյն ալ հոն եկեր էր, և իրօք աս փորուած տեղը առաջուցիրեն որոշածն էր: Բրոթէսթանդ ժողովուրդը'ի պաշտօնէ ներկայացընելու խրկուած Դպարոս Աղան հոն էր, ու Պատ. Յովհաննէս Տէր Սահակեանը, որոնց հետ կային ևս Բրոթէսթանդ եղբայրներ: Բոլոր ասոնք՝ թէ Լուսաւորչական ու թէ Բրոթէսթանդ, Վսեմ. Սէրասքէր Ռիզա փաշային ու Զապթիէ Մէհմէտ փաշային հետ լռելեն համաձայնած էին որ մեռելին մարմինը աս նոր փորուած գերեզմանը թաղուի. և տակաւին ամբոխը դէմ կը կենար ու սպառնալիք կ'ընէր. ու որպէս զի արիւն չթափուի և կեանք չվնասուի, վերջապէս Ռիզա փաշան հրաման ըրաւ որ ան փորուած գերեզմանը լեցուի և ուրիշ մը փորուի ճամբուն մէջ ու հոն մարմինը դրուեցաւ: Սակայն Բրոթէսթանդները հրաժարեցան իրենց մեռելը ասանկ տեղ մը թաղելու մասնակցութիւն ընելէն, Բրոթէսթանդ կրօնքին նախատինք ըլլալուն համար: Մահմետական ձեռքեր գերեզմանը փորեցին ու Մահմետական ձեռքեր մարմինը հոն իջեցուցին և հողը վրան լեցուցին, հարկաւ առանց կանոնաւոր յուղարկաւորութեան պաշտամունքի: Հովիւը՝ երկու փաշաներուն մեծ ստիպմանը զիջանելով գերեզմանին քով կայնած սոսկ փառաբանութեան բառերը արտասանեց, ու ետ քաշուեցաւ:

Անմիջապէս ետքը հոն կեցող ամբոխը գերեզմանին վրայ քալեցին, ու ոտքերովին կոխկռտելով կը թքնէին վրան և ամենագարշելի ու հայհոյական տիտղոսներով անէծքներ կ'արձակէին Բրոթէսթանդ հաւատքին, իրենց Պատրիարքին առջևը ու փաշաներուն և հոն գտնուող Բրոթէսթանդ ժողովուրդին երեսփոխաններուն:

Ասկէ վերջը Պալատի թաղերը ցրուեցան և սկսան Բրոթէսթանդներու տուներ քարոտել, ու անոնք նեղել խանութներնուն մէջ ու փողոցները: Մինչև երկու իրեք օրէն ետքը սրիկաներու ամբոխներ խումբ կազմեր էին Հասքէօյ ու Սամաթիա՝ սա պատրուակով թէ ուրիշ Բրոթէսթանդի մեռել ալ կայ աս տեղերը ու իրենք չպիտի թողուն անոնց թաղուիլը:

Հետևեալ Կիրակին Պատրիարքը անձամբ ելեր Պալատի ու Հասքէօյի թաղերն եղած Լուսաւորչական Եկեղեցիները գացեր է, մեր լսածին նայելով, խրատելու իր ժողովուրդը որ հանդարտ կենան ու Բրոթէսթանդներուն նեղութիւն չտան, ու հիմա բարեբաղդաբար մեր Մայրաքաղաքին մէջ կարգաւորութիւնը նորէն տեղը եկած է:

Ամբոխին աս ըրածներուն նկատմամբ մեր ըսելիքը սա է որ եթէ Լուսաւորչական Հայոց Իշխանութիւններուն կողմէն հրապարակաւ չհերքուի ու չդատապարտուի աս գործը, յայտնի է որ իրենց Հայ անունին ամենամեծ անարգանք պիտի բերեն բոլոր քաղաքականացեալ աշխարհին մէջ:

Աւելի տեսութիւնով մը՝ ամբոխը որ կը վախնանք թէ քանի մը անխոհեմ ու մոլեռանդ Եկեղեցականներէ գրգռուած էր, բուն իսկ Քրիստոնէութեան դէմ է, ինչպէս նաև մարդկային ազգին մէջ եղած բոլոր օրէնքներուն և կարգաւորութեանը: Քրիստոս՝ մեր օրհնեալ կրօնքին հիմնադիրը — բնաւ չէր կրնար հաւանութիւն տալ ասանկ գործերու, այլ բոլորովին ատելի պիտի ըլլային անոր: Աս ամբոխը շարժող ոգին, այնքան հեռու էր Յիսուս Քրիստոսի հոգիէն՝ որ բոլոր ճշմարիտ Քրիստոնեաները ունենալու են, որքան որ դժոխքը երկինքէն:

Ամբոխին ըրածները նաև բոլոր օրէնքի և կարգաւորութեան դէմ էր: Կառավարութեան դէմ պարզապէս ապստամբութիւն էր: Աստուծմէ հրաման եղած է «Իշխաններուն հնազանդ ըլլալ». բայց աս խառնակիչ ամբոխը բռնական կերպով դէմ դրաւ, նախ՝ իր հոգևոր իշխանութեանը, Պատրիարքին, ու երկրորդաբար՝ իրենց քաղաքական կառավարիչներուն իշխանութեանը, որուն հրամանին ուղղակի դէմ կեցան:

Բոլոր իրաւախոհ անձինք ասանկ վարմունք մը դատապարտելու են, և Լուսաւորչական Հայ ազգին մէջ եղող օրէնքի՝ կարգաւորութեան և կառավարութեան բոլոր բարեկամները յայտնապէս հերքելու են աս ամբոխին վարմունքը, թէ որ չեն ուզեր իրենք ալ գտնուիլ ան վճիռին տակ՝ որ աշխարհս պիտի տայ անոր:

Թէ որ Բրոթէսթանդ Հայոց իրենց ազգին հետ մի և նոյն գերեզմանները թաղուելնին անհաճոյ էր Լուսաւորչականներուն, բարեկամական բանախօսութիւնով կրնար դիւրաւ կարգի դրուիլ: Քանի տարի է որ Բրոթէսթանդ Հայերը թաղերնին կը թաղէին մեռելնին ու դժգոհութիւն մը չցուցուեցաւ: Որչափ աւելի բանաւոր ու ամէն կողմանէ աղէկ եղած պիտի ըլլար Լուսաւորչական Հայ իշխանութիւններուն համար իրենց միտքը յայտնել որ այսուհետև Բրոթէսթանդները ուրիշ տեղ թաղեն իրենց մեռելները, քան թէ աս անկարգ ամբոխին անբանական կերպով մեռելի մը թաղումը արգիլելը բռնութիւնով: Աս տեսութիւնները արտայայտած ատեննիս ապահով ենք թէ մեր կողմը ունինք ան ամէն իրաւախոհ անձանց համակրութիւնը՝ ըլլայ Հայոց Լուսաւորչականաց և ըլլայ բոլոր ուրիշ հասարակութեանց մէջ:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ

Քէսապի Ժողովարանին Նուիրագործումը:

Անտիոք. Պատ. Տօտ Ամերիկացի Միսիոնարը Ապրիլ 14ին կը գրէ: — Երկու շաբաթ առաջ ընկերութեամբ Պատ. Բառըս և Մօրկանին հետ Քէսապ գացինք ան տեղի նոր լմնցած Ժողովարանին նաւակատիքին ներկայ գտնուելու և ասիկայ ընելէն մեծ ուրախութիւն վայելեցինք:

Սողոմոնին շինած Տաճարը ասկէ աւելի ճիշդ նուիրուած չէր Աստուծոյ իր քսաներկու հազար եզներ և հարիւր քսան հազար ոչխարներովը որ սեղանին վրայ մորթուեցան, որքան որ աս Տաճարը բանաւոր զոհերով նուիրուած էր աս օրս իր շէնքին մէջ: Ոչ ալ ամպը որ հին տաճարը լեցուցեր էր, և ոչ ալ կրակը որ զոհերը կ'այրէր, աւելի ճիշդ կը նշանակէին Աստուծոյ ընդունիլը Սողոմոնին Տաճարին նուիրումը (նաւակատիքը) քան թէ Հոգւոյն յայտնի ներկայութիւնը աս օրս, ու ժողվուած բազմութեան սրտերուն վրայ իր գործը ցոյց կու տար իր ժողովուրդին յօժարակամ ընծան ընդունած ըլլալը:

Հազար հոգի ժողվուած էին Ժողովարանին մէջ ու ճշմարտութիւնը մտիկ ըրին: Կէսօրէն ետև Տէրունական Ընթրիքը մատակարարուեցաւ և քսանուիրեք հոգի Եկեղեցւոյ հետ միացան: Ներկայ եղող ժողովուրդը ինը հարիւր հոգի կար: Իրիկունը ամսական աղօթքի ժողովը եղաւ, որ ատեն քիչէն քիչ եօթը հարիւր հոգի ներկայ էին: Շատերը որ եկած էին իրեք՝ չորս՝ հինգ մղոն հեռու գեղերէ, աս օրուան մէջ եղած երկայն պաշտօնները բաւական չհամարելով՝ իրիկունն ալ կեցան ու ամսական ժողովէն ետև գացին:

Քէսապի մէջ Տէրոջը գործը մեծ է ու մեր աչքերուն զարմանալի: Եկեղեցիին աս օրուան յայտնած ամենէն երևելի զգացումը ուրախութեան և երախտագիտութեան զգացումն էր: Իրենց սիրտը փառաբանութիւնով լեցուած էր: Շնորհակալ եղան Աստուծոյ քարաշէն Եկեղեցիին համար, ու նաև կենդանի սիրտերէ Եկեղեցիին համար: Միտքերնին կը բերէին ան օրերը որ Քէսապի բոլոր Բրոթէսթանդները մէկ խսիրի մը վրայ նստելով Աստուածաշունչը մէկտեղ կը կարդային, ու զարմանալի կ'երևէր իրենց որ բնաւ երբէք այնքան շատուոր ըլլան աս խսիրը ամբողջ լեցընելու: Երբոր անիկայ լեցուեցաւ, հազիւ թէ երկրորդի մը լեցուելուն յոյս ունէին: Հիմա [illegible] խսիր փռուած է Եկեղեցւոյ գետինը ու բոլորն ալ լեցուած: Այսքան գործը ութ կամ շատը տասը տարի չելլեր կարծեօք:

ՀՌՈՄ

Պապը Սուրբ Գիրք կարդացուիլը կ'արգիլէ:

Մօնթրէալի Քարոզչական Հերալտ օրագիրին մէկ թղթակիցը կ'ըսէ. «Մօնթրէա լաստ վարող ոմանցմէ խնդիր եղաւ թէ արդեօք նոյն օրը իրենցմէ մէկէն ծախու առնուած Գաղղիերէն Աստուածաշունչը գէշ չէ՞ր, ու Եկեղեցիին հաւանութեանը դէմ: Մարդը պատասխան տուաւ թէ Հռոմէական Քաթոլիկ կղերին ընդունած Դ'Էնուտին թարգմանութիւնն էր որ Հռոմէականները աղէկ համարելու էին, ու թէ Եպիսկոպոսն ալ ուրիշ կերպ չէր կրնար ըսել: Ան ատենը Եպիսկոպոսին երթալ առաջարկուեցաւ, որուն ինքն ալ հաւանութիւն տուաւ:

Եւ որովհետև Եպիսկոպոսն ուրիշ բանով զբաղած էր, իր խորհրդոյ քարտուղարին յանձնեց, որուն երբոր հարցուեցաւ թէ Արդեօք Աստուածաշունչը աղէ՞կ գիրք մըն է. պատասխանեց թէ Այո, անանկ է. բայց Մարտի ըսկիզբէն հետէ Եպիսկոպոսին հրահանգութիւն եկած էր Պապէն որ կ'արգիլէր Սուրբ Գիրքին Գաղղիերէն որ և իցէ թարգմանութիւնը՝ առանց մեկնութեան, ու թէ բուն իսկ Եպիսկոպոսին գրքատունին մէջ եղած Աստուածաշունչի օրինակները աքսորուեցաւ "դժոխք" կոչուած սենեակ մը՝ ուր որ հերետիկոսական բոլոր գիրքերը կը պահուէին:

Ինքը կ'ըսէ նաև թէ Անգղիերէն խօսող Հռոմէական Քաթոլիկները թոյլտուութիւն ունին Տուէյի Աստուածաշունչը գործածել իրենց բոլորտիքը պատած Բրոթէսթանդներուն դէմ ինքզինքնին պաշտպանելու համար. ու երբոր հարցուեցաւ թէ ինչո՞ւ նոյն արտօնութիւնը Քանատայի Գաղղիացիներուն ալ չտրուիր. պատասխանը սա էր թէ Եկեղեցին արգիլեալ է, ու թէ ատոր վրայով վէճի չկրնար մտնել:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Պէպէքի Ուսումնարանին պարապոյ միջոցը լմնցած ըլլալով Օգոստոսի 15ին նորէն պիտի սկսի:

---

*Բարբարոսութիւն բառը բնաւ չգործածուեցաւ Հայոց ազգին ու ոչ ալ Լուսաւորչական Եկեղեցիին համար, բայց միայն աս ոճրագործներուն՝ որոնք բռնութեամբ պատշաճ թաղումը արգիլեցին Պալատի Բրոթէսթանդի մեռելին:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Տիեզերական Ուսումնական ժողով մը կազմելու կը մտածուի։ Աս ժողով՝ որ ամ ըստ ամէ Օգոստոս ամսուան մէկ շաբթուան տեւողութեանը մէջ պիտի հաւաքուի, ամէն ազգերէ անդամներ պիտի պարունակէ, որոնց ամէն մէկը իրենց սեպհական ազգային բոլոր գիտութեանց փոխանորդներ եղած պիտի ըլլան, եւ ասոնք փոփոխակի Եւրոպայի զանազան Մայրաքաղաքաց մէջ պիտի ժողվուին։ Գերմաներէն, Գաղղիարէն եւ Անգղիարէն լեզուները պիտի որոշուին, իբրեւ Երեսփոխանաց խօսակցութեան միջոց, վեց ընդհանուր ժողովոց տեւողութեան մէջ, որոնք ակումբին շաբթուան առաւօտները պիտի կազմուին։ Նոյն որ եւ իցէ ժողովոց մէջ վերոյիշեալ լեզուաց մէկզմէկու հետ խառնուելուն անհաճոյ երեւնալը գուշակելով, խոհեմութիւն կը համարուի հոս հաստատել թէ իւրաքանչիւր լեզու՝ վեց ժողովոց միայն երկուքին մէջ պիտի խօսուի։ Թէեւ մեծագոյն ազատութիւն եւ թոյլտուութիւն կրնայ շնորհուիլ զանազան լեզուաց՝ փոքրագոյն մասնաւոր Երեկոյեան ժողովոց մէջ, ուր որ եւ իցէ անդամներ կրնան հաւաքել զայն անձինք որոնք կը սիրեն կամ պատշաճութիւն ունին ընդհանուր ժողովոց մէջ յիշեալ նիւթերը լսելու, եւ որոնք կրնան ուսումնական թուղթեր հետազօտել ինչ եւ իցէ լեզուով կամ լեզուներով որ հաճին։

Ընդհանուր ժողովները՝ հիմնական իրողութեանց կամ ճշմարտութեանց բացայայտելուն համար միայն պիտի նուիրուին, որոնք խիստ համառօտ, յանպատրաստից, կենդանի բառբառով պիտի ըլլան. եւ աս համառօտ բացայայտութիւնները մասնաւոր ժողովոց մէջ պիտի պարզուին եւ մանրամասնաբար պատմուին։ Ընդհանուր ժողովոց մէջ ըլլալու քննութեանց նպատակը՝ ստուգեալ փաստերու բաղդրութեամբ, ազատ արուեստից ընդհանուր դասաւորութեանը մէջ, անջատեալ դիտեր հաստատելն պիտի ըլլայ. որպէս զի կարողանայ մարդուս լոկ գիտութիւնը իր վսեմ զօրութեանը բարձրացուցանել, այսինքն քաջ եւ քննողական տեսութեանը։ Աս տարբեր Ազատ Արուեստից երեսփոխանները՝ ատենաբանական բոլոր ճառախօսութիւններն արգիլելով, իրենց սեպհական նիւթերն ընդհանուր ժողովքին հաղորդելու համար 15 րոպէի չափ միջոցի պիտի սահմանուին. որ ան միջոցը՝ խօսողաց շահախնդրութիւնը զարթուցանելու, եւ մասնաւոր ժողովոց մէջ նոյն նիւթերուն լիակատար բացայայտութեանը իրենց ընդարձակ արտօնութիւն տալու բաւական պիտի ըլլայ. որն որ (բացայայտութիւնը) գլխաւորաբար փիլիսոփայական տրամաբանութեանց եզրակացութիւններն, որոնք մասնաւոր ճշմարտութիւններով կամ փաստերով յառաջ բերուելու եւ ներգործուելու են, պիտի վերլուծէ։

(Մնացեալը գալ անգամ։)

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Օգոստոս 8, 1860։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ. Դամասկոսի գործերը քիչ մը հանդարտածի պէս է կ՚ըսուի, թէեւ մեծ անհանգստութիւն տիրած է բոլոր Սիւրիայի մէջ։

Գաղղիայէն հեռագրական լուր եկած է թէ՝ Անգղիան ու Գաղղիան ցամաքային ու ծովային զօրութիւն խըրկելու ետեւէ են Սիւրիայի կողմերը, ու նաեւ թէ՝ Եւրոպայի բոլոր մեծ Տէրութիւնները միացած են աս որոշմանը որ ատ տեղերուն կարգաւորութիւնը նորէն հաստատելու համար Տաճկաստանի Կառավարութեանը օգնեն։

— Պաշտօնական տեղեկութիւններուն նայելով Դամասկոսի անցեալ կոտորածին ատենը բոլոր սպանուածներուն թիւը 5,000 հոգի եղեր է, բաց ՚ի 800 կնիկ մարդոցմէն ու աղջիկներէն որ Արաբները տարեր են։

— Գաղղիական կառավարութիւնը Տաճկաստանի մէջ ունեցած բոլոր իր Հիւպատոսներուն (քօնսօլ) հրաման խըրկեց որ հիմա իրենց պաշտօնին տեղերը պիտի դառնան։ Միւսիւ Բրուս որ Տրապիզոնի Գաղղիական Հիւպատոսն է եւ քանի մը ամսուան թոյլտուութիւն առած էր իր պաշտօնին տեղէն մեկնելու, եւ Կոստանդնուպօլիս հասած էր անկէ Գաղղիա երթալու, Յուլիս 31ին նորէն շոգենաւով ճամբայ ելաւ իր պաշտօնին երթալու աս նոր հրամանին համեմատ։

— Վոսպորին մէջ պահապան զօրքի նաւակներ կը պտըտին կամուրջէն մինչեւ Արնաւուտ գեղ։ Ասոնց հրահանգութիւն տրուած է որ անխտիր ամէն նաւերը դարձընեն, բաց ՚ի ձկնորսներու նաւերէն եւ պաշտօնական նաւակներէն ժամը ալա թուրքա 4էն ետեւ. նաեւ կրակ ընեն բոլոր անոնց վրայ թէ որ մինչեւ երեք անգամ ձայն տրուելուն պատասխան չտան։

— Ասիական հեռագիրը մինչեւ Ճէզիրէ (Քիւրտիստան) հասած է Տիգրիս գետը, Մուսուլէն հարիւր մըղոն դէպ ՚ի հիւսիս։ Եւ որովհետեւ Քիւրտիստանի եւ Մէսոփոթամիայի (Ասորւոց Միջագետք) մայրաքաղաքներուն մէջտեղի գործը արագ արագ յառաջ կը տանին Պարոնայք Մաք Քալլում, յոյս կայ որ մինչեւ ամառս վերջը լուր պիտի կրնայ հաղորդուիլ ուղղակի Կոստանդնուպօլիսէն մինչեւ Նինուէ։

— Լէվանթ Հէրալտ լրագիրը կ՚ըսէ. "Անցեալ շաբթու յիշած էինք որ Պալատի ամօթալի գործէն ետեւ Բ. Դուռը կայսերական երկիրներէն [illegible] կտոր տեղ ընծայ ըրաւ գերեզմանի համար բնիկ Բրօթէսթանդ ժողովուրդին։ Հիմա տեղեկացանք որ ատ գերեզմանները հինգ պիտի ըլլան հետեւեալ տեղերը. —

Առաջինը Էտիրնէի Դուռը՝ 3,200 քառակուսի կանգուն։

Երկրորդը Հասքէօյ, 6,400 եւս։

Երրորդը Պալըգլը 4,800 եւս։

Չորրորդը Բերա 3,200 եւս։

Հինգերորդը Իւսկիւտար 3,200 եւս։

Կառավարութեան առատաձեռնութիւնը ասանկ երեւելի ընծաներ ընելովը արժանի է ու պիտի ստանայ ան ժողովուրդին շնորհակալութիւնը. որ ասանկ նշանաւոր պարգեւ մը վայելեց"։

— Ցաւալի պարտք մը կատարելով կ՚իմացընենք Վսեմ. Մ. Տէ Քօլէթ Շուէտի Տէրութեան կողմէն Բ. Դրան Դեսպանին մահը Օգոստոսի 2ին։

Շաբաթ օրը յուղարկաւորութիւնը եղաւ Օտարական Բրօթէսթանդից Ֆէրի Քէօյի (Բէրա) գերեզմաննոցը թաղուելով։

Հանդէսը խիստ փառաւոր էր Վեհ. Սուլթանը կառք մը խրկած էր, Պաշտօնեաները ներկայ էին ու խումբ մըն ալ զինուորական նուագածուներ հանդերձ բազմաթիւ զօրքերով։ Օտար Տէրութեանց Դեսպաններն ալ ներկայ էին։

◆

ԻՏԱԼԻԱ. Հռոմ, Յուլիս 14. — Այսօր Պապը Քարտինալներու ժողովի մը մէջ բանասացութիւն մը ըրաւ ազդու կերպով բողոքելով Փիէմոնթէի (Սարտենիա) կառավարութեանը դէմ, Բիզայի՝ Իմօլայի՝ Ֆաէնցայի՝ Փիաչէնցայի Եպիսկոպոսները ձերբակալ ընելով դատապարտելուն համար, հաւնեցաւ ատ Եպիսկոպոսներուն վարմունքին եւ նըշանակեց թէ Դքսութիւններուն եւ Լէկասիօն (Եկեղեցւոյ ժառանգութիւն) ըսուած երկիրներուն Սարտենիայի միացընելը յափշտակութիւն է։

Երէկ Գաղղիայի Դեսպանը երկար տեսութիւն մը ունեցաւ Իր Սրբութեանը հետ։

Երկու Նափոլիթան Պաշտօնեաները որոնց մասնաւոր գործ մը յանձնուած էր Թուրին երթալու, անկէ ետեւ նաեւ Փարիզ ու Լոնտոն պիտի երթան։

Նափօլի, Յուլիս 16. — Հեռագրական լուր հաղորդուած է թէ "Տէրութեան Պաշտօնեաները ինկած են։ Տէ Մարթինօ (Արտաքին Գործոց Պաշտօնեան) միայն պաշտօնի մէջ մնացած է։

Նոր խռովութիւններ եղած է։

Թագաւորական Անձնապահ զօրքը կրակ ըրեր են ժողովուրդին վրայ։ Մէկ երկու հոգի սպաննուեր ու քանի մը հոգի ալ վիրաւորուեր են։

ՍԻԿԻԼԻԱ. Փալէրմոյէն հեռագրական լուր մը հաղորդուած է Յուլիս 9ին Մարսիլիայի ճամբով թէ Արիւնահեղ կռիւներ տեղի ունեցան Մեսինայի մօտերը՝ Նափոլիթան զօրքին Գնդապետ Պոսքոյին ու Սիկիլիայի բանակին յառաջապահ զօրքին մէջտեղը։

Ճէնէրալ Քօզէնզը 1,000,000 լիր բերաւ ու 57 թնդանօթ Կարիպալտիին։

— Թուրինէն Յուլիս 25ին խրկուած հեռագրական լուր մը Զմիւռնիայի ճամբով կ՚ըսէ. "Նափոլիի թագաւորը իր զօրքերը Մեսինայէն ետ քաշել կ՚առաջարկէ, որպէս զի արիւնհեղութիւն չըլլայ։ Նոյն ատենը աս լուրն ալ եկած էր որ Սիրակուսայէն ելեր են Թագաւորական զօրքը, եւ ուղղակի Նափոլի նաւարկեր են։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

ԼԷՎԻԱԹԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱ ՀԱՍՆԻԼԸ։

Նիւ Եօրքի Հէրալտ լրագիրը հետեւեալ լուրը կու տայ Լէվիաթան կամ ինչպէս որ հիմա սովորաբար կոչուած է Կրէյթ Իսթըրն (Մեծն Արեւելեան) շոգեշարժ հրեշ նաւին Նիւ Եօրք հասնելուն։

Յոյսերը ուշանալէն ու գրեթէ անթիւ անգամ յապաղումներ ըլլալէն ետեւ վերջապէս Մեծն Արեւելեանը մեզի հասած է։

Հասարակութեան հետաքրքրութիւնը այնքան հեղ արթընցաւ աս արհեստի հրեշ յաղթանակին վրայ ու այնքան հեղ պարապ ելաւ, որ աս անգամին փորձի համար ըրած ծովագնացութիւններն ու աս կողմը նաւելու համար ճամբայ ելած ըլլալուն վրայ տրուած լուրերը Անգղիական ձեռնարկութեան գըլուխ հանուելուն արագութեանը վրայ դժուարահաւատալի գալով բազմութեան ծիծաղական քննադատութիւնը շարժեցին։ Հիմա որ Լեւիաթանը ապահով հոս հասած է, չկրնար անանկ մէկը գտնուիլ որ աս մեծաշէն նաւին չափակցութիւններուն վրայ աչք նետելով զննութիւն մը ընէ ու անգոսնէ ասանկ փորձ մը՝ որ եթէ յաջողի յեղափոխութիւն մը պիտի պատճառէ չափով մը աշխարհիս ծովային հաղորդակցութեանը։

Հետեւեալ ցուցակով աս նաւին Ամերիկա ըրած ծովագնացութեան մէջ ամէն մէկ օրուան քանի մղոն ճամբայ առած ըլլալը նշանակուած է։

Թուական	մղոն	Թուական	մղոն
Յունիս	17—285	Յունիս	23—302
,,	18—296	,,	24—299
,,	19—340	,,	25—325
,,	20—276	,,	26—333
,,	21—304	,,	27—254
,,	22—280		

Աս նաւին մէջ եղող ճամբորդներէն մէկը աս հետեւեալ տեղեկութիւնը տուած է.

Մեծն Արեւելեանին գերազանցութիւնը երեւցաւ իբրեւ ծովագնաց նաւ մը ու իր շոգեշարժ մեքենաներուն պատուականութիւնն ու հաստատութիւնը։

Ամենէն արագ ճամբայ ըրած ատենը 14 ¼ մղոն էր։ Նաւին յատակը շատ խեցիներով լեցուն է ու անոր համար գոնէ ժամը 2 մղոն անկէ ետ կը մնայ։

Սաութհամթընի (Անգղիա) նաւահանգիստէն աս տեղին մէջ եղած հեռաւորութիւնը սովորական շոգենաւի ճամբով 3,190 մղոն է, բայց սառոյցներու չհանդիպելու համար նաւը աւելի հարաւէն ճամբայ ըրաւ։

Ուրիշ ճամբորդ մըն ալ կը գրէ Յունիս 29ին Նիւ Եօրքէն։ — Մեծն Արեւելեանը Նիւ Եօրքի նաւահանգիստը հասաւ երեկ առտու, շքեղ՝ բայց զանազան պարագաներով ոչ այնչափ արագ ծովագնացութիւն մը ընելով 10 ½ օրը։ Երբեմն բաւական արագ գնաց, որով կը ցուցընէր թէ մինչեւ հիմա եղած նաւարկութիւններէն շատ արագ երթալու կարողութիւն ունի։ Բայց որովհետեւ որոշուած էր թէ աս առաջին ծովագնացութիւնը արագ քըշելու փորձ մը չըլլուի, նաւին բուն երթալիք արագութեանը չափ թող չըտրուեցաւ ու ամէն բանէն աւելի նայուեցաւ որ աս առաջին նաւարկութիւնը աղէկ ու դիւրին ըլլայ, ու առանց բան մը կոտրելու կամ որ եւ իցէ տեսակ արգելքի։ Աս վերջին արդիւնքը գոնէ եղաւ, ու թէ որ բնաւ չէ՝ գոնէ քիչ պատահած է որ Ադլանդեան Ովկիանոսը դէմ՝ դէմ անցնուի աւելի հանգիստ կամ աւելի շփոթութենէ ազատ՝ կամ առանց որ եւ իցէ տեսակ դրդռութիւն մը պատճառելու ճամբորդներուն։ Աս կողմանէ եղած յաջողութիւնը ուզուածին չափ աղէկ էր, եւ յուսալի է որ աս կերպով նաւին դըժբաղդութիւնները փոխուած են բաղդաւորութեան, ու ասկէ ետեւ կրնայ երկայն ընթացք մը ունենալ նաւային յաղթանակի ու յաջողութեան։

Նիւ Եօրքի նաւահանգիստը տեսութեան առջեւ բացուածին պէս երեւցաւ որ ամբողջ նաւատորմիղ մը լեցուն էր եաթ ([illegible]) ըսուած մանր նաւերով, որ հիմա թեթեւ հով մը ունենալով պայծառ ջուրերուն վըրայ սողալով ամէն կողմէն դէպ ՚ի մեր նաւը գալու ելած էին, դրօշակնին ծածանելով՝ նաւաստիներնին խնդումով ու ցնծութեան ձայնով կը բարեւէին մինչեւ որ ձայներնին կը մարէր։ Գետի նաւեր ու մանր շոգենաւեր, ամէն կողմէ տուներու երկայն շարքով փողոցի պէս դէպ ՚ի ծովը կը թափէին, իրենց երեք կարգ պատուհաններովը, ծանր ծանր յառաջ կու գային, նաւերուն վարի յարկերը՝ վերերը ու պատուհանները հետաքրքիր գլուխներով լեցան. տիկինները թաշկինակ երերցընելով ու ծափ զարնելով, էրիկ մարդիկ ցնծութեան ձայներով ու խնդումով, բոլորն ալ կարգէ դուրս զուարճանալով։ Քանի մօտենալով առաջ կու գար շքեղաբար աս հրեշ նաւը, իրեն հանդիսատեսներուն գրգռութիւնը աւելի կը շատնար, ու նաւերու զուարճութեան համար շինուած նաւակներու եւ շոգենաւներու թիւը հետզհետէ կը բազմանար։ Պարապ տեղը Մեծն Արեւելեանին մէջէն նուագածուներուն խումբը "Հէյլ Քօլումպիա" (Ամերիկացւոց ազգային երգը) կը հանէր, պարապ տեղը միւս շոգենաւներուն նուագածուներու խումբերը "Ռուլ Պրիթանիա" (Անգղիացւոց ազգային երգը) կը հանէին, նուագարաններուն ձայները կը խղդուէր ցնծութեան ձայներէն։

Կարգէ դուրս սրտաշարժ բարեւել մըն էր, եւ հիմա որ ամէն բան անցած է, սիրտը թունդ ելած ու առանց մեծ զարմանքի չկրնար մէկը ան տեսարանը յիշել։ Թամիզ գետէն նաւերուն ճամբայ ելած ատենը՝ Թագուհիին Շէրպուրկ երթալուն, ու մինչեւ անգամ Օքսֆորտի ու Քեմպրիճի նաւարշաւները (ռէկաթ), Մեծն Արեւելեանին Նիւ Եօրք հասնելուն եղած ընդունելութեանը գաղափարը չեն կրնար տալ։ Ամէն րոպէ նորէ նոր շոգենաւներ կը բերէր, որոնց ամէն մէկը միւսներէն աւելի բազմաթիւ անձերով լեցուած ու աւելի յափշտակուած էին, ու նմանապէս ամէն րոպէ ցամաքին վրայ լեցուող բազմութիւնը շատնալու ետեւէ էին որոնք գլուխնին բաց կայնելով այրող րեգակին տաքութեանը մէջ մեծ ցնցումներ կ՚ընէին։ Համիլթըն Բերդին դիմացը հասնելուն բարեւելու բարձր քաղաքավարութեան 14 թնդանօթը նետուեցաւ՝ որ առաջին անգամն էր Ամերիկայի մէջ վաճառականի նաւու մը աս կերպով բարեւ տրուիլը։ Աս նշանաւոր պատիւն Մեծն Արեւելեանը պատասխան տուաւ կայնելով, ու իր դրօշակը վեր վար հանելով իջեցընելով պատասխանեց թնդանօթի դէմ թընդանօթ նետել կանոնաւոր ու նաւային ոճով։ Կառավարութեան նաւերէն մէկը՝ Մաքսատան օրէնքներուն պահպանութիւն ընող գլխաւոր նաւը ասկէ ետեւ բարեւեց ու իր դրօշակը վեր վար հանեց իջեցուց, ու աս պատիւն ալ նման կերպով պատասխանուեցաւ։ Աս միջոցէն ետեւ գրեթէ շարունակ թնդանօթ նետելու գոռումներ՝ զանգակներ հանելու՝ շոգենաւներուն սուլիչներուն ([illegible]) ծափ զարնելու ձայներ օդը կը թնտացընէին։

— Դեսպանութիւնով եկած Ճափոնցիները Նիւ Եօրքէն Յուլիսի 3ին ճամբայ ելան Նիակարա շոգենաւով։ Ասոնք իրենց հետ տարին Ամերիկայի ձեռագործներուն օրինակներէն մեծ քանակութիւնով, որոնց մէկ մասը ծախու առած էին ու մէկ մասն ալ անոնք շինողներէն եւ վաճառողներէն ընծայ եղած էին։ Աս Ճափոնցիները արտաքոյ կարգի շատ մը տեղեկութիւններ ստացան Ամերիկայի նիւթական հարըստութեանց աղբիւրներուն նկատմամբ։

---

[*] Աս յայտարարութիւնը որ համառօտելով հոս դրած ենք, Սկովտիայի մէջ Ուսանող Հայազգի բարեկամէ մը խրկուած է։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. Պ. ՉԸՐՉԻԼԻ